

ชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่า และการสร้างสรรค์ผ้าปักอาข่า

ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ : อาข่า

ชื่อเรียกตนเอง : อาข่า

ชื่อที่ผู้อื่นเรียก : อีโก้ ข่าก้อ ก้อ โอนิ-ฮานิ

ภาษาที่ใช้พูด และเขียน : ภาษาพูดอยู่ในกลุ่มของตระกูลภาษาธิเบต-พม่า สาขาโลโล ภาษาอาข่าเรียกว่า “ยิ” อาข่า

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในประเทศไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาพูด ความเชื่อ วิถีชีวิต ที่มีอัตลักษณ์ เป็นของตนเอง อาศัยอยู่กระจายอยู่ในพื้นที่ 7 จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พะเยา ลำปาง แพร่ ตาก และเพชรบูรณ์ อาศัยอยู่มากที่สุดในจังหวัดเชียงราย ซึ่งในประเทศไทย ชาวอาข่ามีอยู่ 7 กลุ่ม คือ “กลุ่มอุโล้”, “ลอมี่”, “อู่เปี้ยะ”, “ฮ๊ะจ้อ”, “หน่าคะ”, “อู่พี” และ “อะเคอ” กลุ่มอาข่าที่เข้ามาประเทศไทยเป็นกลุ่มแรก เข้ามาอยู่ที่ดอยตุง และบ้านดอยแสนใจ อำเภอแม่ฟ้าหลวง กลุ่มชาติพันธุ์ อาข่ามีอัตลักษณ์ของตนเองทั้งด้านวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม อาหาร การแต่งกาย ภาษา ที่สืบทอดต่อกันผ่านเทศกาล และพิธีกรรมของชาติพันธุ์อาข่าที่เกิดขึ้นตามระบบ ความเชื่ออันศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวข้องกับชีวิต และการทำมาหากิน

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในประเทศไทย

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

เมื่อการพัฒนาเข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์อาข่ากระแสดความเจริญที่มาจากการพัฒนาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองในชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เมื่อความเจริญเข้าสู่ชุมชนชาติพันธุ์อาข่า ทำให้ชุมชนอาข่ายอมรับวัฒนธรรมสมัยใหม่มากขึ้น และนิยมหางานทำในตัวเมืองจังหวัดต่างๆ และต่างประเทศมากขึ้น เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกิน เด็ก และเยาวชนนิยมไปศึกษาเล่าเรียน ส่วนหนุ่มสาวไปทำงานรับจ้าง ค้าขาย หรือประกอบธุรกิจต่างๆ การที่ประชากรในชุมชนอาข่าออกจากชุมชนไปจึงทำให้ไม่มีโอกาสได้รับการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น และไม่ได้เรียนรู้พิธีกรรมต่างๆ ของชาติพันธุ์ตนเองในชุมชน มีการรับวัฒนธรรมจากคนภายนอกชุมชน จึงไม่เข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรม และประเพณีดั้งเดิมของชาติพันธุ์ตนเอง ชาติพันธุ์อาข่าส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ และศาสนาของชาติพันธุ์อาข่า ทำให้วัฒนธรรมอาข่าดั้งเดิมเริ่มลดน้อยลงไปเรื่อยๆ

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่ารุ่นใหม่ในประเทศไทย

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

การปักผ้าของชาวอาข่าได้จินตนาการลวดลายมาจากวิถีชีวิตประจำวันของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งได้รับการถ่ายทอดวิธีการปักผ้ามาจากบรรพบุรุษ ชาวอาข่าส่วนใหญ่จะปักผ้าเพื่อสวมใส่เอง เนื่องจากการปักผ้าเป็นงานฝีมือ ต้องใช้เวลาในการปักนาน ลายปักมีความละเอียด ประณีต จึงทำให้มีราคาแพง ผู้หญิงจะปักเสื้อผ้าให้คนในครอบครัว และปักเพื่อสวมใส่เอง ชาวอาข่าให้ความสำคัญกับชุดประจำเผ่า ประกอบไปด้วย เสื้อ กระโปรง หรือกางเกง ผ้ารัดน่อง เข็มขัด และหมวก ซึ่งหมวกจะนิยมใช้เพียงใบเดียวตลอดชีวิต โดยเฉพาะหมวกที่ทำจากเครื่องเงินแท้ มีราคาแพง และไม่สามารถประเมินราคาได้ส่วนเสื้อประจำเผ่า นั้น ชาวอาข่าจะมีประมาณ ๒ - ๓ ตัว ต่อคน ผู้หญิงชนเผ่าอาข่าเมื่อแต่งงานครบสมบูรณ์ จะมีความสุขเป็นอย่างมาก หากใครที่มีความขยันจะตัดเย็บเสื้อ และปักลวดลายขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้ ยังมีชาวอาข่าบางส่วน คิดว่าการปักเสื้อใส่เองทำให้เสียเวลา เนื่องจากต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำไร่ ทำสวน จึงไม่มีเวลาปักผ้า และอีกเหตุผลหนึ่งคือ เสื้อผ้าที่ซื้อ มีราคาถูกลงกว่าเย็บเอง จึงซื้อลายที่ปักสำเร็จมาใช้ และตกแต่งวัสดุอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสวยงาม

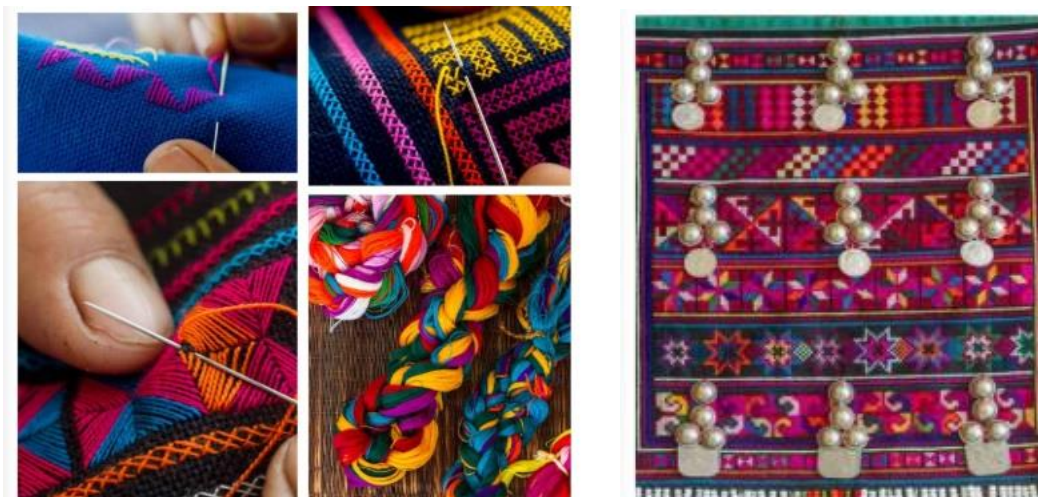
ชุดประจำเผ่าอาข่า

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

เมื่อเสียชีวิตลงชาวอาข่าจะมอบชุดประจำเผ่าไว้ให้เป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลาน เนื่องจากมีทัศนคติที่ว่าชุดประจำเผ่ามีราคา และมีมูลค่ามหาศาล ไม่สามารถประเมินค่าเป็นเงินทองได้ อีกประการหนึ่งชาวอาข่าไม่มีไร่ นา มากพอที่จะยกให้ลูกหลาน จึงให้ชุดประจำเผ่าไว้เป็นมรดก ผ้าปักลวดลายอาข่าเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่บรรพบุรุษอาข่าได้สั่งสม และสร้างสรรค์ไว้จนสืบทอดมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลังได้นำมาศึกษาเรียนรู้ การรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ โดยคำนึงถึงปัจจัยอันเป็นประโยชน์ที่ชุมชน และประชาชนจะได้รับอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านสังคม และเศรษฐกิจ

ลวดลายบนผืนผ้าปักอาข่า

ทีมา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

ลวดลายผ้าปักอาข่าส่วนใหญ่จะปักเป็นรูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปสามเหลี่ยม และสี่เหลี่ยม ส่วนลวดลายธรรมชาติได้จินตนาการมาจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เช่น ฝึเสื่อ นก ภูเขา ดอกไม้ และต้นไม้ เป็นต้น ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอาข่า ได้แก่ ลายฝึเสื่อ (ลายอาลูเหม่งล่า) ซึ่งลายนี้ชาวอาข่าทุกกลุ่มนำมาใช้ในการปักตกแต่งเสื้อผ้า สันนิฐานว่า ลายนี้ได้จินตนาการมาจากฝึเสื่อที่ได้พบเห็นขณะเดินทางไปทำไร่ทำนา จึงได้นำมาประยุกต์เป็นลวดลายในการปักผ้า โดยนำลวดลายมาตกแต่งที่ผ้ารัดน่อง เพราะเป็นผ้าที่มีขนาดเล็กใช้เวลาในการปักน้อยกว่าตัวเสื่อ ปัจจุบันลวดลายผ้าปักอาข่าได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากได้นำลวดลายของผ้าปักเผ่าอื่นๆ มาปักผสมผสานกับลวดลายของอาข่าสำหรับตกแต่งบนเสื้อผ้า เช่น ลวดลายผ้าปักของชาวเขาเผ่าม้ง นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวอาข่าได้เลียนแบบลวดลายการปักของอาข่ากลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มลอบืออาข่า กลุ่มอุโล๊ะอาข่า เป็นต้น สันนิฐานว่า สาเหตุของการนำลวดลายอื่นมาปักร่วม

ลวดลายบนผืนผ้าปักอาข่า

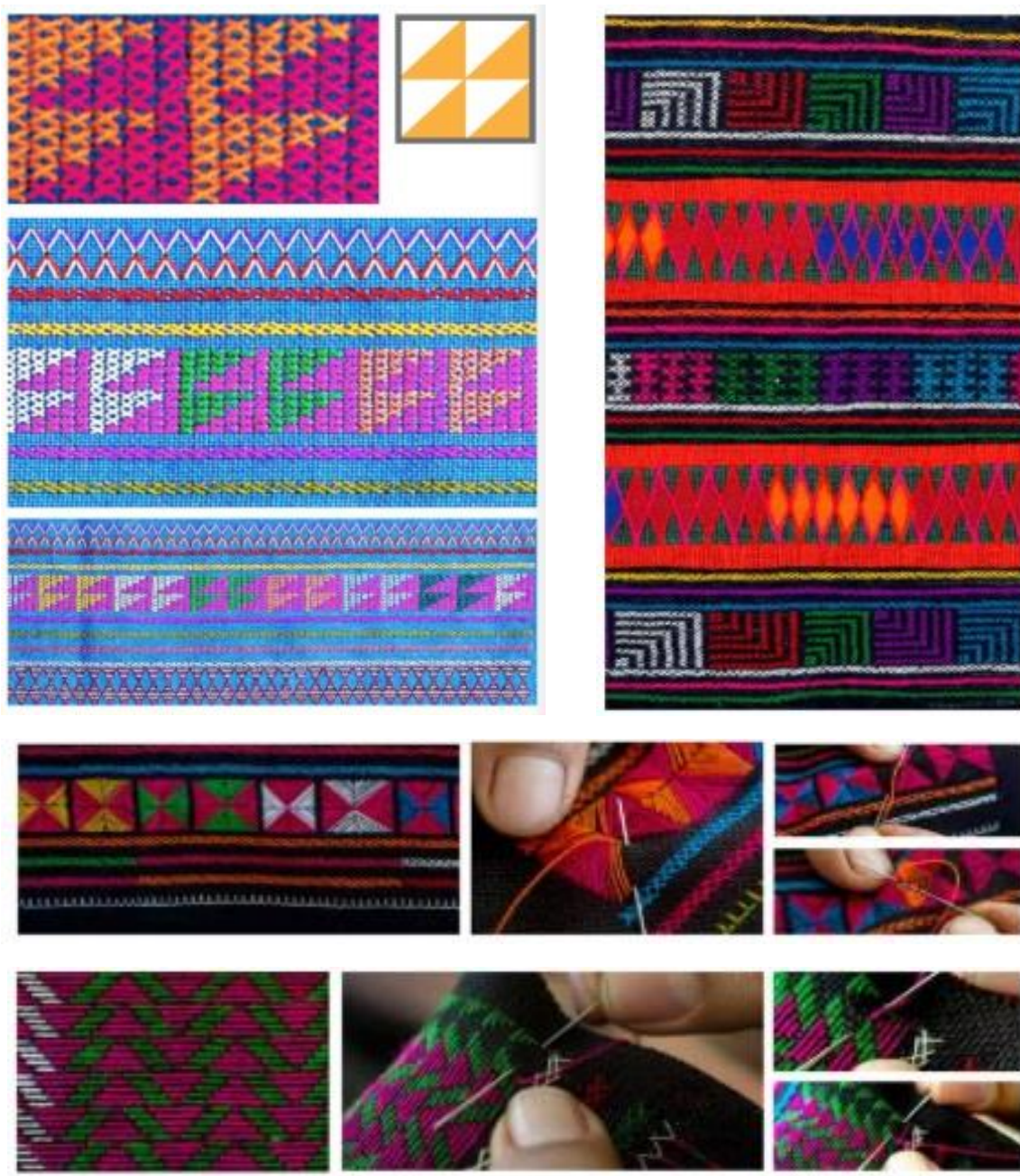

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการกลมกลืนทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นมาในแบบแผนวัฒนธรรมดั้งเดิมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่าย จนเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม และนำไปสู่การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม รวมทั้งความเป็นอยู่ วิถีชีวิต โดยวัสดุที่ใช้ในการปักผ้า ได้แก่ ไหมพรมเส้นเล็ก ด้าย โทเร ผ้าสีสำหรับการตัดตกแต่งกลุ่มลายอาลูเหม่งล่า และผ้าฝ้ายสีดำสำหรับปักลาย สีที่นิยมนำมาปักผ้านิยมใช้สีแดง เนื่องจากในอดีตชาวอาข่าได้รับวัฒนธรรมมาจากประเทศจีน สีแดงเป็นสีมงคลที่แสดงถึงความสว่างไสว และเป็นสีที่ข่มความชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาใกล้

ลวดลายบนผืนผ้าปักอาข่า

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา